

дратує його. Емоції збуджують, вони ближче до поверхні, м'якше кусаються» [8, с. 7]. Сугестивний текст – «текст, прагматичним змістом якого є вплив на підсвідомість адресата з метою зміни його психічного і фізіологічного стану» (= текст навіювання) [1, с. 4].

Масовість реципієнта призводить до підвищення ефективності сугестивного впливу. Використання традицій в широкому сенсі є ще одним фундаментом сугестії (пор. аксіомні установки «ЗМІ є об'єктивними», «вчитель знає істину про свій предмет» тощо). До того ж, маса не лише значно підвищує навіюваність окремої особистості, але й протягом століть створює, зберігає, застосовує спеціальні автотексти масової свідомості – замовляння, мантри, молитви.

Нами розглянуто основні поняття сугестивної лінгвістики та параметри текстів сугестивного впливу; **перспективи дослідження** вбачаємо у розкритті базових понять на прикладах традиційних (канонічних) сугестивних текстів, а також нестабільних (сучасних) текстів, до яких належать тексти мас-медіа, політичні промови тощо.

Література:

1. Болтаева С. В. Ритмическая организация сугестивного текста : Автореф. дис.... канд. филол. наук: 10.02.01 / С. В. Болтаева ; Урал. гос. ун-т им. А. М. Горького. – Екатеринбург : Изд-во Урал. ун-та, 2003. – 25 с. – Библиогр.: с. 24.
2. Пльницька Л. Л. Англомовний сугестивний дискурс. Автореферат... канд. філол. наук. – Х., 2006. – 20 с.
3. Омеляненко К.Н. Управление состоянием человека путём сугестивного воздействия. – Режим доступа : <http://generalpsychology.narod.ru/books/1/Omelyanenko.pdf>
4. Пашина Д.П. Влекумые языком. // Философия науки. – Вып. 8: Синергетика человекомерной реальности. – М. : ИФ РФН, 2002. – 426 с. – С. 377–405.
5. Резанова З. И. Имя и миф лингво-философской и позитивно-лингвистической интерпретации XX в. // Вестник ТГУ. Филология. 2009, № 3 (5). С.32 – 48. Режим доступа: <http://sun.tsu.ru/mminfo/000063105/fil/07/07.html>.
6. Черепанова И. Ю. Дом колдуньи. Язык творческого Бессознательного / И. Ю. Черепанова. – М. : Издательский Дом «Профит Стайл», 2007. – 400 с.
7. Шашков И. А. Сугестивное речевое воздействие как манипулятивная стратегия виртуального религиозного дискурса. // Вісник Дніпропетровського унів-ту. Серія «Мовознавство». – 2010. – Вип. 16. – Режим доступа : http://archive.nbuv.gov.ua/portal/natural/vdpu/Movozn/2010_16/index.htm.
8. Шелестюк, Е. В. Речевое воздействие: онтология и методология исследования: Монография / Е. В. Шелестюк. Челябин. гос. ун-т. – Челябинск: ООО «Энциклопедия», 2008. – 232 с.
9. Шелестюк Е. В. Способы речевого воздействия // Актуальные проблемы современного научного знания: материалы II международной конф. – Пятигорск : ПГУИздат, 2009. – С.165-173.

УДК 811.111'37

Т. І. Мусійчук,

Східноєвропейський національний університет імені Лесі Українки, м. Луцьк

ІМЕННИКОВА РЕПРЕЗЕНТАЦІЯ ГНІВУ ЯК ВИЯВ ОБУРЕННЯ

У статті здійснено спробу проаналізувати англійські іменники, що позначають емоцію «гнів» як вияв обурення. Зародження гніву залежить від ланцюжків негативної поведінки, які виникають між людьми, що мають приблизно рівні права: між чоловіком і дружиною, між батьком і дитиною, між колегами по роботі. Зароджуються ці негативні ланцюжки у зв'язку з досить необразливими подіями і до якогось певного моменту себе не проявляють. Однак якщо ланцюжок містить більше трьох-чотирьох реплік, то конфлікт починає супроводжуватися криками, погрозами, фізичною агресією. До списку вербальних «ланок», які найчастіше сприяють зародженню небезпечного негативного ланцюжка належать: наполегливі поради; надмірне узагальнення, навішування ярликів; різка критика; повторювані незаслужені й принизливі докори; рішуче встановлення межі розмови; погрози; лайливі слова; скарги; обструктивна поведінка; необ'єктивна інтерпретація намірів співрозмовника; «безневинні» зауваження; іронія, постійні «уколки»; зневажливі заяви; вислови, які мають на меті «випустити пару»; сарказм; звинувачення; ультиматуми.

Ключові слова: емоція «гнів», обурення, емоційний стан, реакція, почуття, іменник, синонім.

СУЩЕСТВИТЕЛЬНЫЕ РЕПРЕЗЕНТАЦИИ ГНЕВА КАК ПРОЯВЛЕНИЕ ВОЗМУЩЕНИЯ

В статье сделана попытка проанализировать английские имена существительные, обозначающие эмоцию «гнев» как проявление негодования. Гнев возникает из цепочек негативного поведения, когда двое людей становятся на тропу взаимных обвинений. Такие цепочки возникают между людьми, имеющими равные права: между мужем и женой, между родителем и ребенком, между служащими. Зарождаются эти негативные цепочки в связи с достаточно безобидными событиями и до какого-то определенного момента себя не проявляют. Но если цепочка включает в себя больше трех-четырёх реплик, то конфликт начинает сопровождаться криками, угрозами, физической агрессией. Список вербальных «звеньев», которые чаще всего способствуют зарождению опасной негативной цепочки, включает: настойчивые советы; чрезмерное обобщение, навешивание ярлыков; резкую критику; повторяющиеся незаслуженные и унижительные упреки; решительное установление границ разговора; угрозы; бранные слова; жалобы; обструктивное поведение; необъективную интерпретацию намерений собеседника; «невинные» замечания; иронию, постоянные поддразнивания, «уколки»; уничижительные заявления; высказывания, имеющие целью «выпустить пар»; сарказм; обвинения; ультиматумы.

Ключевые слова: эмоция «гнев», негодование, эмоциональное состояние, реакция, чувство, имя существительное, синоним.

NOUN REPRESENTATION OF ANGER AS AN EXPRESSION OF INDIGNATION

The article is an attempt to analyze English nouns denoting the emotion of anger as righteous indignation. Anger is an emotion with a wide range of intensity, from mild irritation and frustration to rage. Escalating anger depends on chains of aversive behavior in which two people attempt to influence each other through a rapid exchange of punishing communications. Escalating aversive chains are most likely to occur between two people with approximately equal power: husbands and wives, coworkers, and parents and children. Aversive chains build over time. They usually begin with a common innocuous event and develop along predictable lines. Patterns of reactions and counterreactions can grow to incredible complexity. Irritable exchanges often appear to be relatively trivial in the early stages. The beginnings of an aversive chain are often overlooked because they seem so unimportant. They are, however, the basic building blocks of anger and violence. The longer the chain lasts, the more like it is that violence will occur.

Possible «links» that may be used to build an aversive chain are the following: giving advice, global labeling, criticism, blaming, threatening, using expletives, complaining, «innocent» observations, teasing, humiliating statements, sarcasm, accusations, and ultimatums. Anger is not always expressed verbally. It can be expressed through behavior.

Keywords: emotion of anger, indignation, emotional state, reaction, feeling, noun, synonym.

Постановка наукової проблеми та її значення. Емоції є невід’ємним компонентом життя людини. Вони відображають її ставлення до навколишнього світу, допомагають у процесі прийняття рішень, виступають важливим елементом комунікації. Емоції неодноразово були об’єктом вивчення лінгвістичних студій [7; 9; 20].

Актуальність теми нашого дослідження зумовлена комунікативною спрямованістю сучасної лінгвістики, потребою вивчення людської сутності крізь призму емоційних станів, прагматичних намірів і комунікативних потреб.

Об’єктом дослідження обрано англійські іменники на позначення емоції «гнів», а **метою** роботи – їх семантичний аналіз.

Виклад основного матеріалу й обґрунтування отриманих результатів дослідження. Найважливішою формою вираження емоцій людини є мовлення, і хоча вираження емоційних станів у мовленні надзвичайно варіативне, сам факт комунікації свідчить про те, що емоційні стани правильно розпізнаються її учасниками. Комунікація як основний спосіб обміну інформацією та почуттями в суспільстві здійснюється вербальними та невербальними засобами, співвідношення та важливість яких варіюється залежно від ситуації спілкування та комунікантів.

Одну й ту ж емоцію можна передати різними словами, так само, як і одним словом можна виразити різні почуття [24, с. 28]. Емоційний стан та емоційне ставлення можуть бути виражені завдяки багатьом засобам: прямій номінації, безпосередньому вираженню (вигуки, інвективна лексика тощо), опису (пози, особливостей мовлення, погляду, руху тощо). Різні способи вияву емоційного ставлення та стану варіюються залежно від намірів мовця та ситуації мовлення [20, с. 24]. Невербальна інформація також характеризується різноманіттям форм вираження: вона передається голосом, жестами, виразом обличчя, дотиками, положенням тіла в просторі тощо [8; 17].

Обурення – негативний психічний стан, в якому виявляється сильне невдоволення людини, її гнів і огида до тих подій та вчинків інших людей, які відбулися чи відбуваються в її оточенні [16, с. 230]. Психічний стан включає у себе емоційний [10]. У психології психічні стани вважаються такими, що вказують на стійкі прояви психіки людини, на їх закріпленість і повторюваність у структурі особистості [18, с. 560]. У психічному стані інтегруються типові риси особистості та плинні емоційні характеристики людини [10, с. 38].

Однією з форм вияву емоційного стану є емоція [12]. Емоції рідко виявляються в єдиному «чистому» варіанті, і частіше реалізуються пучком: група радості, група суму, група гніву тощо. На думку Ф. Прокоповича, обурення – це вид благородного гніву, коли нас зворушує негідність об’єкта, і ми тоді страждаємо, як, наприклад, коли бачимо, що нечесні та нікчемні люди перевищують нас впливом, займають вищі, ніж ми, посади, пригнічують своєю владою та могутністю, усе роблять заради своїх примх, і, навпаки, корисні, мужні і розумні люди в погорді та зневазі [15]. Обурення ще можна назвати «праведним гнівом». Воно досить сильне і притаманне людям із загостреним почуттям справедливості або любителям доводити істину [11].

Фізично обурення проявляється через прискорене серцебиття, викид адреналіну, людина може почати задихатися – ніби «в зобу дихання сперло». Обурення є проявом агресії і руйнівним почуттям, в першу чергу, для самого агресора. І чим менше розуміння своєї агресії, тим більша ймовірність, що людина не здатна подолати обурення і буде бігати по замкнутому колу, просто видозмінюючи свої агресивні прояви та маскуючи їх від самої себе [11].

Гнів в англійській мові описується, як така послідовність подій: 1) причина гніву (*cause of anger*), 2) наявність гніву (*anger exists*), 3) спроба контролю гніву (*attempt at controlling anger*), 4) втрата контролю над гнівом (*loss of control over anger*), 5) наслідки гніву (*retribution*) [22, с. 143].

За Ю. Д. Апресяном, у загальній сценарій виникнення емоцій та емоційних станів додатково мають бути включені оцінка емоціогенної ситуації (на другій фазі) і бажання продовжити або припинити певний емоційний стан або придушити емоцію (на четвертій фазі) [2, с. 52]. Гнів може бути викликаний особистою образою, обманом та іншими моральними причинами, особливо якщо вони несподівані для суб’єкта. Найчастіше причиною гніву є фрустрація, нездоланна перешкода до досягнення будь-якої мети [6, с. 164].

Гнів може виникнути поступово в ланцюжків негативної поведінки, коли двоє людей взаємно починають звинувачувати один одного (тобто, коли виникає ситуація «слово за слово») [23]. Найчастіше такі ланцюжки виникають між людьми, які мають приблизно рівні права: між чоловіком і дружиною, між батьком і дитиною, між колегами по роботі. Зароджуються ці негативні ланцюжки у зв’язку з досить необразливими подіями і до певного моменту себе не проявляють. Але якщо ланцюжок містить більше трьох-чотирьох реплік, то конфлікт починає супроводжуватися криками, погрозами, фізичною агресією.

Джеральд Паттерсон [23] наводить список вербальних «ланок», які найчастіше сприяють зародженню негативного ланцюжка. З-поміж них можна виокремити такі: наполегливі поради («*Ask your boss for a raise, you know we need more money.*»); надмірне узагальнення, навішування ярликів («*All you women are alike...*»); різка критика («*That's not a good parking job, you almost hit that car.*»); повторювані незаслужені й принизливі докори («*If it weren't for you, we'd be on easy street right now.*»); рішуче встановлення межі розмови («*That's it, I've had it.*», «*Forget it.*», «*Stop this instant!*»); погрози («*If you don't shut up right now...*»); лайливі слова («*Dammit!*», «*Shit!*», «*You son of ... a!*»); скарги («*My life is empty.*», «*All I do is work.*», «*You never help me with the laundry.*»); обструктивна поведінка («*There is nothing to talk about.*»); необ’єктивна інтерпретація намірів співрозмовника («*I know what you're really trying to do: drive me crazy.*»); «безневинні» зауваження («*I notice that the dishes haven't been done for the past two days.*»); іронія, постійні «уколи» («*Those slacks must have shrank in the wash, you're having a hard time closing that zipper.*»); зневажливі заяви («*You used to look good, now I'm embarrassed to be seen with you.*»); вислови, які мають на меті «випустити пару» («*Get out of my life.*», «*I'm tired of looking at your ugly face.*»); сарказм («*Sure you're going to fix it. Like last time when we had to call the plumber after you...*»); звинувачення («*You went out and did ___ again, didn't you?*»); ультиматуми («*This is your last chance. If you don't shape up, I'm leaving.*»).

Гнів можна спровокувати не лише вербально (словом, висловленням), а й невербально (мімікою, жестом, рухами тіла тощо). Наприклад, бурчанням («*Oh no, not that again.*»); зітханням («*I'm tired of this crap.*»); кривлянням («*I don't like that.*»); насуленими бровами тощо.

Синоніми *anger, indignation, resentment, wrath, ire, rage, fury* відрізняються один від одного за такими смисловими ознаками: 1) інтенсивність емоції, 2) причини, які її викликають, 3) характер і форми прояву емоції. *Anger* і *indignation* позначають емоції середнього ступеня інтенсивності, *wrath* і *ire* – більшого, ніж середній, а *rage* і *fury* – емоції крайнього ступеня інтенсивності [1, с. 34].

Anger, wrath і ire (злість, гнів) – стилістично різні способи позначення емоції, яка є реакцією або на завдані суб'єкту зло, образу і т.п., або наслідком оцінки якоїсь особи, вчинку або факту як несправедливого, недостойного або аморального. З цих трьох синонімів *anger* є найбільш загальним за значенням словом. *Anger* може позначати і короточасний спалах злості, і більш стійке почуття; і праведний гнів, і гнів майже безпричинний або який не має об'єктивних підстав; і почуття, яке бурхливо проявляється, і добре стримуване почуття [1, с. 34]. *Resentment* є тривалим почуттям такого ж характеру. Воно викликається несхвально дією по відношенню до того, хто має це почуття [3, с. 36].

Wrath і ire зазвичай позначають гнів того, хто наділений владою або має авторитет, в чиему підпорядкуванні знаходиться той чи те, на кого / що гнів направлений. При цьому *wrath* найчастіше позначає справедливий, праведний гнів, який передбачає відплату або покарання, що нехарактерно для *ire*. *Ire*, навпаки, частіше позначає гнів, що не співрозмірний з причиною, яка його викликала і пояснюється не стільки об'єктивними обставинами, скільки нестриманістю, дратівливістю людини [1, с. 34].

Indignation (обурення) позначає емоцію, яка є наслідком оцінки якоїсь особи, вчинку або факту як несправедливого, недостойного або аморального, причому передбачається, що така оцінка має об'єктивні підстави. Тому почуття, що позначається словом *indignation* не тягне за собою жалю чи каяття [1, с. 34].

Rage (несамовитий вибух, припадок гніву) і *fury* (надмірний припадок сильного гніву, лють, шаленість, сказ) позначають найсильніший ступінь емоції, що межує з помутнінням розуму або втратою контролю над своєю поведінкою і тому виявляється дуже бурхливо; при цьому бурхливість реакції пояснюється не стільки значущістю причин, які її викликають, скільки особливостями темпераменту, психічного складу особистості і т.п. *Fury* підкреслює силу самої емоції, а *rage* – силу її прояву [1, с. 35].

Базуючись на психологічних класифікаціях емоційних явищ, можна виділити три основні форми вияву емоційного стану: власне емоції, почуття та афекти [6, с. 667], які різняться емоційними переживаннями і фізіологічними реакціями. Емоційним явищам притаманні кількісні і якісні характеристики. До кількісних характеристик відносяться інтенсивність і тривалість, а до якісних – емоційний тон та оцінка [5, с. 20–21].

Емоції відображають події у вигляді узагальненої оцінки людиною певної ситуації, яка пов'язана із задоволенням або незадоволенням її потреб [14, с. 440]. Власне емоції виконують дві біологічні функції, які взаємопов'язані між собою, перша з них відповідає за продукування специфічних фізіологічних реакцій на емоціогенну ситуацію, а друга за регулювання внутрішнього стану організму, його підготовку до цих реакцій [21, с. 15].

Власне емоції провокують появу почуттів. Почуття визначаються як стійкі емоційні стани. Вони охоплюють всю особистість людини, підпорядковуючи спрямованість її думок та вчинків. Почуття мають яскраво виражений предметний характер і пов'язуються з ментальними уявленнями про ту чи іншу ситуацію або об'єкт [14, с. 440].

Як зазначає Ю. Д. Апресян, емоція відрізняється від почуття більшою інтенсивністю, більшою імовірністю зовнішнього прояву, і, можливо, меншою стійкістю та тривалістю [1, с. 178]; почуття має більш загальне значення і описує почуття найрізноманітнішого характеру та інтенсивності [1, с. 178]. У психологічній та лінгвістичній літературі терміни «емоції» і «почуття» як ототожнюють [4, с. 125; 6], так і розмежовують [13, с. 151; 1, с. 178].

Афект є раптовим короточасним інтенсивним емоційним спалахом, вибухом, під час якого свідомість людини звужується (спрямовується головним чином на джерело афекту), а рівень самоконтролю знижується. Афект супроводжується різко вираженими руховими проявами, змінами у діяльності внутрішніх органів, втратою вольового контролю за власними діями і бурхливим вираженням емоцій [16, с. 37].

Деякі вчені вважають афект самостійною категорією [19, с. 43]. Однак на думку Є. П. Ільїна, недоцільно розглядати афект і емоцію як дві різні емоційні реакції, оскільки афект є сильно вираженою емоцією і будь-яка емоція може досягти рівня афекту, якщо вона спричиняється сильним або особливо значущим для людини стимулом [6, с. 54]. Основними характеристиками афекту як різновиду емоції є: 1) швидке виникнення; 2) надзвичайно сильна інтенсивність переживання; 3) короточасність; 4) бурхливе вираження (експресія); 5) зниження свідомого контролю людини за своїми діями (в стані афекту її поведінка стає імпульсивною); 6) дифузність: сильні афекти охоплюють всю особистість, що супроводжується зниженням поля сприйняття, контроль уваги фокусується здебільшого на об'єкті, який викликав афект [6, с. 54].

Висновки. Отже, емоційний стан гніву як вияв обурення можна описово передати за допомогою іменників, у дефініціях яких наявні специфічні семантичні ознаки, що слугують для розмежування лексем-номінантів емоції «гнів», а саме: «ступінь інтенсивності», «тривалість», «характер і форми прояву», «причини виникнення».

Перспективи дослідження вбачаємо в подальшому вивченні вербального представлення емоційного стану «обурення» в англійському художньому дискурсі.

Література:

1. Англо-русский синонимический словарь / Ю. Д. Апресян, В. В. Ботякова, Т. Э. Латышева и др. ; под рук. А. И. Розенмана, Ю. Д. Апресяна. – М. : Рус. яз., 1979. – 544 с.
2. Апресян Ю. Д. Образ человека по данным языка : попытка системного описания / Ю. Д. Апресян // Вопросы языкознания. – 1995. – № 1. – С. 37–67.
3. Баранцев К. Т. Словник синонімів англійської мови / К. Т. Баранцев. – Київ : Радянська школа, 1964. – 515 с.
4. Варій М. Й. Загальна психологія / М. Й. Варій. – К. : Центр учбової літератури, 2007. – 968 с.
5. Вилонас В. К. Основные проблемы психологической теории эмоций / В. К. Вилонас // Психология эмоций : Тексты / Под ред. В. К. Вилонаса, Ю. Б. Гиппенрейтер. – М. : Изд-во МГУ, 1984. – С. 3–29.
6. Ильин Е. П. Эмоции и чувства / Е. П. Ильин. – СПб. : Питер, 2002. – 750 с.
7. Красовська І. В. Лінгвокогнітивний аспект просодичного оформлення англійських висловлень на позначення позитивних емоцій (експериментально-фонетичне дослідження) : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук : спец. 10.02.04 «Германські мови» / І. В. Красовська. – К., 2009. – 20 с.
8. Крейдлин Г. Е. Невербальная семиотика : Язык тела и естественный язык / Григорий Ефимович Крейдлин. – М. : Новое литературное обозрение, 2002. – 592 с.
9. Кубрякова Е. С. Номинативный аспект речевой деятельности / Елена Самуиловна Кубрякова. – [2-е изд.]. – М. : Наука, 1986. – 158 с.
10. Куликов Л. В. Проблема описания психических состояний / Л. В. Куликов // Психические состояния / Сост. и общ. ред. Л. В. Куликова. – СПб. : Питер, 2000. – С. 11–42.
11. Лан Я. Негодование – крик раненой души? [Электронный ресурс] / Я. Лан. – Режим доступа : <http://itstechnology.ru/page/oburenija-krik-poranenoj-dushi>.
11. Лук А. Н. Эмоции и личность / А. Н. Лук. – М. : Знание, 1982. – 176 с.

12. Маслова В. А. Коммуникативный подход к проблеме эмотивности текста / В. А. Маслова // Коммуникативные аспекты значения. – Волгоград : Волгоградск. гос. пед. ун-т, 1990. – С. 148–156.
13. Немов Р. С. Психология / Р. С. Немов. – М. : Владос, 1999. – Кн. 1. – 632 с.
- Прокопович Ф. Про почуття другого класу : про ненависть, гнів і обурення [Електронний ресурс] / Ф. Прокопович. – Режим доступу : http://iram.in.ua/index.php?option=com_content&view=article&id=2985:title3526&catid=258:book258&Itemid=54.
14. Психологічна енциклопедія / [автор-упорядник О. М. Степанов]. – К. : Академвидав, 2006. – 424 с.
15. Серякова І. І. Магія невербальної комунікації : [навч. посіб.] / Ірина Іванівна Серякова. – К. : Вид. Центр КНЛУ, 2009. – 162 с.
16. Словарь практического психолога / Под. ред. В. Шапарь. – М. : АСТ; Харьков : Торсинг, 2005. – 734 с.
17. Тхостов А. Ш. Эмоции и аффекты : общепсихологический и патопсихологический аспекты / А. Ш. Тхостов, И. Г. Колымба // Психологический журнал. – 1998. – № 3–4. – С. 42–51.
18. Филимонова О. Е. Язык эмоции в английском тексте (когнитивный и коммуникативный аспекты) / Ольга Евгеньевна Филимонова. – СПб. : Изд-во РГПУ им. А. И. Герцена, 2001. – 260 с.
19. Фомина З. Е. Эмоция в когнитивном аспекте / З. Е. Фомина // Материалы III-й Международной конференции «Филология и культура». – Тамбов : Издательство ТГУ им. Г. Р. Державина, 2001. – Ч. 3. – С. 14–15.
20. Kövecses Z. Metaphor and Emotion : Language, Culture, and Body in Human Feeling / Z. Kövecses. – Cambridge : Cambridge University Press, 2000. – 215 p.
21. Patterson G. R. Negative Reinforcement and Escalation / G. R. Patterson // Coercive Family Process. – Eugene, OR : Castalia Publishing Company, 1982. – P. 141–168.
- Schmitter A. Ancient, Medieval and Renaissance Theories of the Emotions [Електронний ресурс] / Amy M. Schmitter. – 2010. – Режим доступу : <http://plato.stanford.edu/entries/emotions-17th18th/LD1Background.html>.

УДК 81'373.2(477.83)

М. Я. Наливайко,

Тернопільський національний педагогічний університет ім. В. Гнатюка, м. Тернопіль

СЕМАНТИКА ПРІЗВИСК, ЩО ВКАЗУЮТЬ НА ПСИХІЧНІ РИСИ ЛЮДИНИ

У статті подано семантичний аналіз прізвиськ, мотивованих психічними рисами носія. Виділено антропоніми, у значенні яких виділено характер та темперамент носія, інтелектуальні здібності, ставлення до праці.

Ключові слова: антропонімія, прізвисько, семантика прізвиська.

СЕМАНТИКА ПРОЗВИЩА, УКАЗЫВАЮЩИЕ НА ПСИХОЛОГИЧЕСКИЕ ОСОБЕННОСТИ ЧЕЛОВЕКА

В статье представлен семантический анализ прозвищ, мотивированных психическими чертами носителя. Выделены антропонимы, в значении которых зафиксированы характер и темперамент носителя, интеллектуальные способности, отношение к труду.

Ключевые слова: антропонимия, прозвище, семантика прозвища.

THE SEMANTICS OF NICKNAMES THAT POINT OUT MENTAL CHARACTERISTICS

The unofficial antroponymia of the modern villages of Lviv region was studied in the article. There have been determined lexico-semantic word-building structure of nicknames have been identified in the thesis. Word-building structure of nicknames have been based. The paper gives semantic analysis of the nicknames motivated by psychical features of a bearer. Anthroponyms, expressing character and temperament, intellectual abilities towards the work of a bearer, have been distinguished.

Key words: anthropology, nickname, appellative derived nickname, semantics of a nickname.

Постановка проблеми. Сучасна українська ономастика характеризується значною кількістю вагомих досліджень, присвячених специфіці власних імен (антропонімів, топонімів, гідронімів, космонімів, теонімів тощо). Антропоніміка ставала предметом наукових зацікавлень низки як українських, так і зарубіжних дослідників, зокрема ті чи ті питання, пов'язані зі створення (виникненням), структурою, функціонуванням тощо власних імен

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Окремим питанням народнопобутової антропонімії присвячено розвідки Б. Близнюк [2], Г. Бучко [3], М. Лесюка [5], Н. Осташ [6], Р. Осташа [7], Л. Краченко [4] та ін. Неофіційні іменування монографічно дослідили Н. Павликівська (псевдоніми) [8], Н. Федотова (прізвиська Луганщини) [11], В. Чабаненко (прізвиська Нижньої Наддніпряни) [13], Г. Аркушин (прізвиська північно-західної України) [9], Н. Шульська (неофіційні іменування Західного Полісся) [15], О. Антонюк (прізвиська Донеччини) [1].

На території Львівщини на позначення неофіційних іменувань найчастіше вживають такі терміни: прізвисько, назвисько, кличка, назвище, прозвище, назва по-вуличному, вуличне прізвисько. Самі жителі поділяють неофіційні іменування на індивідуальні та сімейно-родові. До індивідуальних зараховуємо відапелятивні та відантропонімі прізвиська. Сімейно-родові іменування відрізняються від індивідуальних прізвиськ тим, що передаються в спадок і не характеризують денотата за якимись ознаками. Серед індивідуальних прізвиськ побутують вмотивовані, причини виникнення яких ще зберігаються в пам'яті людей, та невмотивовані прізвиська, які вже втратили властивість характеризувати носія.

Визначення раніше не вивчених частин загальної проблеми. До мало вивчених проблем культури жителів Львівщини належать засоби і способи ідентифікації людей у сучасному живому мовленні. Прізвиська людей становлять особливий клас пропріальної лексики, оскільки виявляють специфіку на рівні виникнення, функціонування і взаємозв'язку з екстралінгвальними й інтерлінгвальними чинниками. Під **прізвиськом** розуміємо неофіційне іменування, яке дають номінатори особі чи колективі людей за індивідуальними ознаками, а також за спорідненістю і свояцтвом між носієм і членами родини для ідентифікації і конкретизації. Прізвиськам притаманні індивідуальність, конотативне забарвлення і вмотивованість. Прізвиська жителів Львівщини як складова загальної системи української народнопобутової антропонімії досі не були предметом спеціального наукового аналізу. Усе це і зумовило **актуальність** теми дослідження. Джерельною базою наших студій є записи прізвиськ жителів Львівщини, створені на основі опитування мешканців указаної території.

Метою статті є аналіз семантики прізвиськ, мотивованих психічними рисами носія.

Виклад основного матеріалу. Прізвиська за психічними рисами носія спрямовані на внутрішні прикмети людини, акцентують її інтелектуальні властивості, ставлення до праці, до інших людей, до самої себе (поважність, злість, боязнь, заздрість, злодійкуватість, сварливість) [14, с. 268]. «При творенні таких іменувань, – зазначає М. Сумцов, – беруться до